

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д.н. Борис Владимиров Велчев, преподавател в Софийския университет „Св. Климент Охридски“, за хабилитационния труд на Ива Димитрова Пушкарлова, главен асистент в Юридическия факултет на Софийския университет, на тема „Помилването по българското наказателно право и в практиката на държавния глава“ за назначаването на научната длъжност „доцент“ по специалност „Наказателно право“ от професионално направление 3.6. „Право“

Ива Пушкарлова е завършила Английската езикова гимназия в София. Завършила е право в Софийския университет, а като втора специалност - и история. Специализирала е в Университета на Кеймбридж. През 2008 година е защитила докторска степен по наказателно право.

Освен преподавателската дейност в Софийския университет и в Академията на МВР, тя е преподавател и в Националния институт на правосъдието. Консултант е на редица международни организации по въпросите на наказателното право и наказателната политика.

Била е председател на Комисията по помилването в администрацията на президента и Изпълнителен директор на Съюза на съдиите.

Ползва английски, руски и френски език.

От 2011 г. е председател на „Фондация за развитие на правосъдието“.

Освен с основния хабилитационен труд, д-р Пушкарлова участва в конкурса и с девет статии и студии - **Отвлечането в съвкупност с други престъпления: проблеми на квалификацията и индивидуализацията в съдебната практика.** Годишник на ЮФ на СУ, том:87, С.: УИ „Св. Климент Охридски“, 2021, 116-152, ISSN (print):0081-18661, **Серийната престъпност в България: криминологична характеристика и съдебна**

практика. Годишник на ЮФ на СУ, том 88, С.: УИ „С. Климент Охридски“, 2021, 104-134, ISSN (online): 0081–1866., **Срокът за възстановяване и размисъл, предоставен в международното и европейското право на пострадали от трафик на хора: европейската практика.** Годишник на АМБР, С.: АМБР, 2020, №31, 67-105, ISBN: 1312-6415 (НРС № 1208; СЕЕОЛ), **Морското пиратство като международно престъпление. Разграничение от сходни престъпления по националното наказателно право.** JusRomanum: Mare Nostrum, С.:УИ „Св. Климент Охридски“, 2021, с. 456-472, ISSN (online):2367-7007, **Помилването в светското и Божието право: поглед към влиянието на християнската нравственост и доктрина върху въздаването на висша милост.** Сборник „Право и религия“, С.:УИ „Св. Климент Охридски“, 2021, с. 347-360, ISBN:978-954-07-5133-7., **Помилването в римскоправната традиция.** JusRomanum, С.: УИ „Св. Климент Охридски“, 2020, №2, с. 721-741, ISSN (online):2367-7007, **Приспособяване на безсрочно наказание, наложено от чуждестранен съд, в процедури по трансфер на осъдени български граждани.** Сборник Научни четения на тема „Предвидимост на правото“, С.: УИ „Св. Климент Охридски“, 2021, с. 241-254, ISBN:978-954-07-5478-9, **Използване на наказателната репресия за превантивни и рефулативни цели: проблеми при наказателноправната защита на административни режими и дублиране на състави на административни нарушения и престъпления.** Сборник „50 години Закон за административните нарушения и наказания - история, традиции, бъдеще, С.: УИ „Св. Климент Охридски“, 2020, с. 228-240, ISBN:978-954-07-4975-4. (НРС № 4354), **Схеми на финансова и стопанска престъпност в Европа: българска съдебна практика.** Сборник: Европейски перспективи за развитие на наказателното законодателство, С.: УИ „Св. Климент Охридски“, 2014, 96-110, ISBN: 978-954-07-3722-5 (НРС № 1982).

Всички статии са посветени на значителни наказателноправни проблеми. Във всички тях има приносни моменти, основно към теорията на наказателното право.

Всички наукометрични показатели по отношение на кандидата са успешно изпълнени. Хабилизационният труд отговаря на всички формални изисквания за заемането на научната длъжност „доцент“. Научната продукция, представена за рецензиране е равностойна на 426 наукометрични точки.

Няма данни за плагиатство в хабилизационния труд. Всички изводи са авторско дело на дисертанта. Същото важи и за представените в конкурса девет статии и студии.

Цялата процедура е протекла по правилата и научното жури може да вземе законосъобразно решение.

Тъй като основните приносни моменти се намират в представения хабилизационен труд, рецензията ще бъде посветена основно на него.

За мен е особена чест, че бях избран за рецензент на този труд. Ще си позволя да посоча един исторически факт – първият хабилизационен труд по темата за помилването в Юридическия факултет е написан от Алеко Константинов и той става с него доцент във факултета през 1896 г. Преди години и аз поех това предизвикателство и се хабилизирах с труд, също посветен на правото на помилване. Трудът на д-р Пушкарлова е последният по време и убедително доказва, че по тази тема винаги може да се напише нещо ново и оригинално. В този смисъл, тя продължава една скромна традиция във факултета, започната от един велик българин.

Имам претенцията да съм посветил доста време и усилия за изясняване на правото на помилване. Именно поради това с огромно любопитство прочетох труда на д-р Пушкарлова. Искях да видя, как е избрала да анализира проблема, до какви изводи е стигнала. Искрено бях впечатлен. Оказа се, че претенциите ми да знам всичко за правото на

помилване са били неоснователни. Видях нови и оригинални подходи, нови и приносни изводи. Здраво стъпила върху всичко написано за помилването до нейния хабилитационен труд, осмислила го в критичен план, но и с уважение към всички автори, тя е успяла да представи едно оригинално изследване с множество научни приноси. Особена добавена стойност към хабилитационния труд е добавил анализът на практиката на държавния глава по отношение на правото на помилването – нещо, което не беше правено до този момент.

Монографията е написана на отличен правен език – напълно издържан научно и същевременно достъпен за читателя. Впрочем, това не е изненада, д-р Пушкарлова е утвърден учен с над 150 публикации. Нейният стил и начин на изразяване отдавна са познати на научната общественост. Опитът ѝ е позволил да направи убедително защитени научни изводи. Способността ѝ да обобщава богата научна литература е допълнително доказана в монографията ѝ за правото на помилване – в нея тя е цитирала над 100 заглавия и е направила почти 400 бележки под линия.

Структурата на хабилитационния труд включва увод, пет глави и обобщение на резултатите в заключението. Тази структура е избрана, за да позволи всестранен анализ на института на помилването. Изборът на структурата е дал възможност на автора да развие научните си тези по убедителен начин. До голяма степен това е предопределило и внушителния обем на хабилитационния труд.

В първата глава д-р Пушкарлова дава обща характеристика на помилването като наказателноправен институт. Изследван е историческият произход на помилването и е направена сполучлива периодизация на етапите в развитието му. Разгледано е самото упражняване на правото на помилване от държавния глава /вицепрезидента/, както и обхвата и ограниченията в неговото приложно поле. Очертани са стратегическите подходи и аргументация на молителите. Изобщо, д-р Пушкарлова има

обоснована нагласа за типологизиране и изграждане на модели – подход, който трябва да бъде оценен като приносен. Резултатите от този подход имат значителна практическа стойност.

Втората глава е посветена на видовете помилване. Разгледани са подробно пълното и частичното помилване, както и помилването чрез замяна на наказанието с по-леко.

В третата глава д-р Пушкарлова анализира приложимостта на помилването при различните видове наказания. Убедително е защитена тезата, че този институт не е приложим към имуществените наказания, като са разгледани и възможностите на президентската институция за опрощаване на несъбираеми държавни вземания. За първи път в теорията обстойно е коментирано помилването по отношение на пробацията. Значими теоретични и практически изводи са направени за помилването на наказанието „лишаване от свобода“ и доживотния затвор от двата вида.

В четвъртата глава се разглежда едно оригинално сравнение – между помилването и другите институти за облекчаване на тежестта на наказанието. Особено интересни са изводите за съотношението между помилването и предсрочното условно освобождаване от изпълнение на наложеното наказание и замяната на доживотен затвор чрез помилване и по реда на чл. 38а, ал. 3 НК. Оригинално и приносно откъм анализ сравнение е направено и между помилването и амнистията, като се отчита и своеобразното „преплитане“ между двата института.

Последната пета глава е озаглавена „Приложение на помилването с оглед действие на правен принцип“. В няколко параграфа подробно и аналитично са разгледани онези правни принципи, чието нарушаване може да бъде коригирано чрез помилване. Не мога да не подчертая особената теоретична и практическа стойност на анализа, който д-р Пушкарлова прави по отношение на влошеното здравословно състояние като основание и за помилване и на помилването на родител поради необходимостта от

полагане на грижа за дете. Последната глава би следвало да служи за практически наръчник на всяка следваща президентска комисия по помилването.

Трудът има подчертано интердисциплинарен характер. В него освен солидния правен фундамент, са използвани методи на изследване, характерни на историческата наука, философията и психологията. Този комплексен подход е позволил да се постигне един изключително труден резултат – типологизация на случаите на помилване, което е безспорен принос на работата на д-р Пушкарлова.

Опитът на автора като председател на Комисията по помилването към администрацията на президента на Републиката ѝ е дал възможност да използва данни, които са били недостъпни на авторите на предходни изследвания по темата. Това придава допълнителна стойност на труда и за първи път - на подкрепените с емпирични данни изводи в него.

Помилването в работата на д-р Пушкарлова не е разгледано самоцелно. То е подложено на анализ в контекста на редица сходни институти на наказателното право. Този подход също има приносен характер.

Както вече посочих, цялата работа на д-р Пушкарлова е посветена не просто на академичен анализ, а има и голяма практическа стойност. Способността ѝ да очертава стандарти и модели е довела до препоръчване на конкретни решения, чрез които да се преодолеят всички исторически установени слабости в прилагането на института на помилването и да се стигне до най-пълноценното му използване като *ultima ratio*, приложимо тогава, когато останалите институти за облекчаване на наказателната репресия не биха били ефективни.

Напълно приемам и споделям оценката на д-р Пушкарлова за приносните моменти в хабилитационния ѝ труд, така както са отразени в представената от автора справка. Нещо повече, не съм сигурен, че тази

справка може за изчерпи всички приноси моменти в представената за рецензиране работа.

Вече посочих редица приноси на д-р Пушкарлова при представянето на съдържанието на хабилитационния труд. Не виждам смисъл да ги повтарям и тук. Поддържам извода си, че д-р Пушкарлова е написала монография, които съдържа приноси от различен характер – както за конституционноправната и наказателноправната теория, така и за практиката, особено на президентската институция. Сигурен съм, че анализът на д-р Пушкарлова ще бъде особено полезен и на защитниците на лицата, търсещи помилване и ще им предостави важни практически съвети по отношение на приложимите от вицепрезидента критерии за преценка на основателността на искането. Ползите на труда могат да бъдат лаконично обобщени така – той ясно и непротиворечиво изяснява какво представлява помилването и как пълноценно да бъде използвано, за да отговори на своето конституционно предназначение. Изследване на помилването с такава пълнота и дълбочина досега не е имало.

Бих си позволил допълнително да открия някои приноси на д-р Пушкарлова, които намирам за особено значими.

Типологизацията на решените случаи на помилване, която се прави за първи път в теорията е приносна не само заради проявената научна добросъвестност и стремеж към изчерпателност на анализа – тя е послужила за да бъдат предложени модели и стандарти, които да осигурят относителна предвидимост при упражняването на правото на помилване.

Предложеният от нея стандарт за помилване на лице, осъдени на доживотен затвор е отлично аргументиран и би бил особено полезен на президентската институция. Същото важи за предложения обяснителен модел на корекционния процес за целите на помилването.

Обоснованата неприложимост на помилването към наказания, наложени от чуждестранен съд преди приспособяването им има приносен характер.

Приносен е подходът помилването да се разглежда като крайно средство, обусловено от нарушаването на основни правни принципи.

Приноси са и предложенията *de lege ferenda*, особено в частта им за ограничената амнистия.

Нямам особени критични забележки към труда на д-р Пушкарлова.

В заключение мога да обобщя, че рецензията от мен хабилитационен труд на колежата Пушкарлова е полезен и за практиката – както на администрацията на държавния глава, така и на адвокатите, и за законодателството. В него има значими теоретични приноси.

Дисертационният труд „Помилването по българското наказателно право и в практиката на държавния глава“ съдържа теоретични обобщения и решения на значими научни и приложни проблеми, които съответстват на съвременните постижения на наказателноправната теория и представляват значителен и оригинален принос в науката. Той отговаря на всички изисквания на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ) и Правилника за прилагане на ЗРАСРБ. Поради гореизложеното, убедено давам своята положителна оценка за представения хабилитационен труд и предлагам на почитаемото научно жури да предложи на Факултетния съвет на Юридическия факултет да избере гл. ас. д-р Ива Пушкарлова на научната длъжност „доцент“.

проф. д.н. Борис Велчев